

УДК 821.09

DOI: 10.31891/2415-7929-2021-21-16

НОВИК О. П.

Бердянський державний педагогічний університет

ПОВСЯКДЕННІСТЬ У РОМАНІ ВАСИЛЯ ДОБРЯНСЬКОГО «ВИБІР КАПІТАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО»

У статті розглянуто роль змалювання повсякденності в художньому просторі роману Василя Добрянського «Вибір капітана Котляревського», вказано особливості поетики твору. Проведено порівняння того, як автор відтворює повсякденність історичної епохи в Європі часів Наполеона і сучасної України, оскільки події розгортаються у двох площинах. Продемонстровано авторську майстерність змалювання побуту, культури, психології героїв крізь призму їх повсякденності. Філософські міркування персонажів постають поруч зі змалюванням побутописанням героїв, портретними характеристиками. Панорамність змалювання картин повсякденності країн кінця вісімнадцятого століття досягається завдяки мотиву подорожі, під час якої змальовано героїв, культуру і побут різних народів, політичні інтриги й особисті почуття окремих людей в художньому світі роману «Вибір капітана Котляревського».

Ключові слова: повсякденність, Василь Добрянський, роман, Котляревський.

NOVYK O.

Berdiansk State Pedagogical University

EVERYDAY LIFE IN VASYL DOBRIANSKYI'S NOVEL "THE CHOICE OF CAPTAIN KOTLIAREVSKYI"

Vasyl Dobrianskyi's novel has not actually been studied by literary critics, and therefore, the study of various aspects of the poetics of the work "The choice of Captain Kotliarevskiy. Burning Europe", including the poetics of everyday life in the structure of the text, is relevant. Everyday life in history and culturology is currently studied more than in the literature. It is evidenced by the appearance of numerous works in history and culturology studies. However, the interdisciplinary nature of research indicates the prospects of this area for the interpretation of literary texts. This is especially true for texts that depict the historical epoch.

In Vasyl Dobrianskyi's novel, the action simultaneously unfolds in two time planes: the Napoleonic era and the present. The territory where the events of the historical part take place is Europe, from France to Ukraine. The space of modern part of events is Ukraine, the provincial town of Pryhorshch in Vinnytsia region. According to the description of the journey, the plot of the work unfolds, and everyday life is described as everyday life in motion, dynamic change of places and people, which made it possible to show a panoramic picture of Europe, not without reason the subtitle of the novel "Notes on Burning Europe". A historical work can recreate the atmosphere of an epoch by depicting of everyday life routine. Everyday life of the historical epoch appears as an author's version of artistic reality, and especially when the writer introduces famous historical figures and writers (Napoleon, Kotliarevskiy, Stendhal, etc.) into the text, introduces the text in the text to give historical credibility to the image.

Everyday life of individuals is both Napoleonic everyday life and the life of the chevalier Nanteil and his company, the life of a policeman and an old school teacher and other characters in the novel. Such, at first glance, a mosaic picture of the everyday life of the heroes is the everyday life of the era, the everyday life of "burning Europe". In fact, it was possible to combine this colorful world into a single system thanks to the introduction of a link that connects the two temporal layers in the text – the figure of Ivan Kotliarevskiy and his work "Aeneid". A bizarre figure invisibly exists in the text, the writer is present only indirectly: in the memories of Napoleon, letters and stories of the characters. However, Kotliarevskiy appears as a significant, even fateful, figure in the everyday life of most heroes.

Key words: everyday life, Vasyl Dobrianskyi, novel, Kotliarevskiy.

Роман Василя Добрянського фактично не досліджений літературознавством, а отже, вивчення різних аспектів поетики твору «Вибір капітана Котляревського. Палаюча Європа», в тому числі й поетики повсякденності у структурі тексту, є новаторським та актуальним. Повсякденність в історії та культурології наразі вивчена більше, ніж в літературі, про свідчать проведені конференції, поява численних праць. Проте, міждисциплінарний характер досліджень свідчить про перспективність цього напрямку для інтерпретації художніх текстів. Надто ж це стосується текстів, де є змалювання історичної епохи.

Праці М. Бахтіна, М. Капкан Ю.Лотмана, У.Еко та інших містять розгляд питань повсякденності. Р. Барт, Г. Кнабе, Ю. Лотман розглядали проблеми семіотики побуту й повсякденності. Так Ю. Лотман писав, що феномен повсякденності виходить за межі змалювання побуту [8, с. 13]. У. Еко вважає, що повсякденність як знакова система поєднує буття і побут, містить культурний код сім'ї, групи, народу, країни [11, с. 66]. В дослідженнях М. Капкан, Т. Струкової розглянуто теоретичні аспекти дослідження повсякденності на рівні хронотопу, культури, почуттів, емоцій, речей, побутописання тощо. Стосовно текстів української літератури вивчення крізь призму повсякденності ще тільки починає застосовуватися.

Мета дослідження – з'ясувати роль повсякденності в поетиці роману Василя Добрянського «Вибір капітана Котляревського». Різні рівні поетики тексту поєднують пафос, жанр, психологізм, хронотоп, нарацію (за М. Кодаком), тож і повсякденність художнього твору доречно розглядати комплексно, на різних рівнях тексту.

Роман містить риси авантюрного, пригодницького, детективного, шпигунського жанрів і водночас є історичним, художній простір повсякденності перетинається з реальним часом (наприклад, дата вівторок, 16 січня 1810 року, з якої починається твір).

У творі «Вибір капітана Котляревського» Василя Добрянського дія розгортається водночас у двох часових площинах: епоха Наполеона і сучасність, відповідно, територія, де відбуваються події історичної частини, – це Європа, від Франції до України, а простір сучасних, – Україна, провінційне містечко Пригорщ на Вінниччині. Історичний твір може відтворювати атмосферу епохи якраз завдяки змалюванню повсякденності. Епіграфом Василь Добрянський обирає вислів Наполеона «Історія – це лише версія подій в нашій інтерпретації». Повсякденність історичної епохи постає як авторська версія художньої реальності, а надто, коли письменник вводить у текст героями відомих історичних діячів, письменників (Наполеон, Котляревський, Стендаль та ін.), вводить текст у текст заради надання історичної вірогідності зображуваному.

У книзі є карта Європи кінця 18 ст., на якій позначено місця, де пролягав маршрут мандрівки одного з головних героїв та його друзів. Шевальє Ричард Нантейль, який мешкає у Парижі, вирушає у далеку подорож. Париж, Еперне у Франції, Валорб, Аванш у Швейцарії, кордон Австрії, Бреслау, П'ястувіце, Чорний Камінь, Львів у Польщі, Народичі – Волинь, – це місця на карті маршруту. Відповідно до опису подорожі розгортається сюжет твору, і повсякденність описується як повсякденність перебування в русі, динамічна зміна місць і людей, що уможливило показ панорамної картини Європи часів Наполеона, не даремно підзаголовок роману «Нотатки про палаючу Європу».

Побут і звичай різних людей стають повсякденністю подорожніх, які виконують місію. Дивуються і чужоземні посланці з того, що бачать, починаючи з описів національних страв, закінчуючи поведінкою людей. На початку роману «Вибір капітана Котляревського» відтворюється повсякдення іменитої особи, його побут і його переживання, плани, що впливають на повсякдення мільйонів людей, оскільки він могутній імператор Бонапарт. Згадується і його кохання до Жозефіни, яке вже в минулому, і військовий похід, і план на майбутнє.

Для Наполеона та його бібліотекаря повсякденність містить вчені розмови, але ставлення до знань у них різне, бо для полководця-завойовника знання – це можливість для загарбання нових країн, а для вченого – вічна мудрість, невіддільна часом. Портрет бібліотекаря після розмови з Наполеоном Василь Добрянський відтворює за допомогою кількох промовистих деталей: «Тонка косичка впала на тім'я і безглуздо коливалась бантиком. Весь його переламаний вид показував, що вчені мужі завжди безсилі перед сильними світу цього. «Корсиканський вискок... Терпіння, терпіння, бароне. Королі й імператори приходять і відходять, – з утіхою подумав бібліотекар. – А ми, хранителі книг, залишаємось...» [3, с. 17].

Філософствування бібліотекаря доповнює картину світу вже немолодої освіченої людини. Водночас розкривається і сутність Наполеона, ідеали і зневіра, кохання і полегшення після його втрати. Прагнучи переконати полководця в тому, що армії підтримує не п'ята сутність (те, що є в книгах, віра й дух справедливості), а «свята трійця – любов, час і смерть», барон Дасье виголошує думки про це: «У деякому вищому сенсі любов – це провідниця, яка кладе нам, сліпим, руку на плече й веде по життю. Нам важко йти, бо час сплутує наші плани. Його завжди мало і він швидко пролітає. Він хапає нас у полон і поволі стискає, загусає, ніби живиця, що перетворюється у бурштин. Ми безсилі комахи, зламані й сповиті часом. Визираємо з прозорого каменя на світ, що не залежить від нас. А смерть... Смерть, як і любов, живе всередині нашого тіла. Ми відчуваємо, що вона там причаїлась і чекає своєї миті, щоб поквитатись. Із цим гірким розумінням ми зухвало йдемо по натягнутому канату, хитаємось, гасимо амплітуду, з відчаєм позираємо у провалля, що під нами, й іноді навмисне драгуємо смерть: підскакуємо, перевертаємось через голову, робимо небачені піруети. І все тільки для того, щоб показати – ми не любимо її й не боїмось. Проте завжди пам'ятаємо про час, який гусне навколо нас.» [3, с. 16]. Міркування старого проєктують на повсякдення філософію, якою живе не тільки він, а про яку міркують сучасники, додають до барокової невідворотності смерті християнське розуміння часу, над яким людина не владна.

Наратив в двох змалюваних часових пластах роману також різниться. Якщо в першій площині наполеонівських часів ми бачимо динамічну розповідь пригодницького-авантюрного роману, доповнену численними архаїзмами в лексиці, описах, побутописанні, то в часовій площині сучасності жанрова специфіка детективного роману з елементами психологізму і містики обумовлює інший темп розповіді, лексичне наповнення і характеристику персонажів у побуті та спілкуванні.

Повсякдення Ричарда Нантейля, тридцятип'ятирічного гульвіси, альфонса, авантюриста і постійного відвідувача «Таверни Святого Луї» на набережній Сени було непримітним. Тринькаючи роки й гроші шевальє не замислювався над високими матеріями і сенсом життя: «А про туманні перспективи Ричард ніколи й не задумувався: гарно проминув день, вечір ударив своїм посохом як не йому по лобі, то його ворогам – і то добре, ніч проминула у п'янці і коханні – взагалі відмінно. Головне – залишитись живим» [3, с. 18]. Прибріхуючи про своє героїчне минуле, чоловік разом із друзями (Філіп Жуо, Жак Перро, Анрі Обер) полюбляли пити в таверні, яку письменник описав дуже детально, а і її відвідувачів: «А ще тут була приязна атмосфера, в якій не гріх проколоти шпагою комусь печінку або зламати носа. Тут завжди терлися клошари в піджаках на голе тіло і з масними хустинками довкруг ший, які розжились на кілька сантиметрів і зазирнули їх пропити, чорні роботяги, що розвантажували вугілля з барж, вічно п'яні і завжди без тями, де знаходяться,

матроси, від яких несло рибою і давно не праним одягом, темні типи з тростинами, де ховалися ножі, і збідніла дворянська молодь, яка складала вірші і шукала пригод у Булонському лісі. Тут можна було почувати себе парижанином...» [3, с. 22]. Така колоритна картина опису відвідувачів, з деталями одягу, зоровими і нюховими деталями, атмосфери закладу, господарів таверни, страв і напоїв, які подавали, змальована автором майстерно і зізнанням подробиць побуту епохи, країни, де відбуваються події.

Описи місць, де герої перебуватимуть під час мандрівки, також здійснені детально і допомагають читачеві заглибитися в повсякдення епохи, відчути національний колорит кожної країни. Обіграючи як стереотипи зображення різних народів (французів, німців, поляків, українців та інших на прикладах численних дійових осіб), так і надаючи індивідуальності своїм персонажам, Василь Добрянський заглиблює повсякдення в деталі, дотримуючись динамічного розвитку основної сюжетної лінії історичної частини роману.

Вплітаючи шпигунську сюжетну лінію, автор долучає в змалювання повсякденності палаючої Європи діяльність таємних орденів, політичні інтриги, злочини, катування і вбивства, викрадення людей заради перерозподілу карти світу, відстоювання приватних інтересів (образ фон Вульфа, магістра ордену Пруссії, та його ілюмінати, кат). Шпигунська лінія сюжету актуалізується й шифрованим листом, який везе Нантейль, і письменник описує, як шифрували військові повідомлення в часи італійської кампанії Бонапарта, і про те, як зламували шифр, як вдосконалювали його.

Такі карколомні повороти доповнюють картину епохи. Як доповнюють і другорядні та епізодичні персонажі, з якими зустрічаються подорожні на своєму шляху. Показовою є компанія, яку утворюють мешканці постоялого двору «Плато старого Папена». Капітан барон Франсуа Жардон, мадам Конні Дюжартен, паризький поет Теофраст Вуазен, всі вони хворіли на сухоти, альпійське повітря мусило якщо не порятувати їх, то хоча б надати ілюзію подовження життя. Кожен з цих персонажів нагадував тінь і їх повсякдення з тінню смерті за плечима, прагнення піймати кожен мить життя, насолодитися нею, посутньо відрізнялося від повсякденності інших героїв роману. Такі постояльці перетворювали «Плато старого Платона» на останній притулок для багатьох: «Хвороба прогресувала, і вона іноді з судом поглядала вниз на Валорб, де біля кірки з'явилося кілька свіжих могил – деякі постояльці заповідали Рафаелю Папену похоронити їх тут же, серед прозорого повітря, якого їм не вистачало за життя. Пресвітер шкодував землі, тож власнику пансіонату доводилося доплачувати за рахунок клієнтів, з яких брав кошти за цю делікатну послугу авансом» [3, с.155].

Україна кінця 18 ст. постає крізь призму бачення іноземцями, її повсякденність видається їм дивним і наповненим чудернацькими деталями. Країна, де живуть дивні й мужні воїни, запорожці, приваблювала Наполеона екзотикою, тим, що про неї було мало інформації, тому це була легендарна земля козаків. Недаремно письменник використав вислів «*His sunt dracones*» (лат. – Тут живуть дракони), який писали на старовинних мапах, щоб означити незвідані небезпечні території. «Вони ходять, як мамелюки, у кольорових штанах, що називаються шаровари, сказано б'ються на шаблях і вміють плавати на човнах за далекі моря» [3, с.11]. Наполеон дає розпорядження Шарлю-Луї Лесюру написати «Історію козаків», така екзотика стає мрією у повсякденності імператора. Земля драконів, населена козаками, описана Бопланом, тривожить і приваблює завойовника Європи, який читає уривки з праці американського професора Клерка: «Хати на Україні чисті й білі, як в Уельсі – мандрівникові здається, що він перенісся до Голландії або до Норвегії. Нарід на Україні нагадує верховинців із Шотландії...» [3, с.16].

Художник Никифор Гриценко, чия картина була однією з тих речей, що вплинули на розгортання подій, описаний німцем невиліковно хворим чоловіком, повсякденність якого – це лікарня з її специфічним запахом, несмачною вівсянкою, вицвілою піжамою, білими халатами. Водночас повсякдення Никифора Івановича, в яке потрапляє, на позір ще здоровий, капітан Коберник, є своєрідним примірянням чужого повсякдення для поліцейського, який дізнався про свій діагноз, вчиться з цим жити. Повсякдення смертельно хворого в романі постає окремою сюжетною лінією, яка стає частиною загальної картини повсякдення. Прикметно, що таке повсякдення невиліковно хворих людей є в обох розгалуженнях сюжету про різні часи.

Міркування про життя і творчість є такими, що допомагають зрозуміти, як художник втілює повсякдення в своїх картинах: «Картини для мене – це компенсація за нудьгу. Що людина може? Нічого! Тільки відобразити світ, який вона не розуміє. Тварина теж дивиться навколо, але я сумніваюсь, чи вона щось бачить. Природи, як на мене, не існує без людини. Природа придумала людину, щоб себе заявити, утвердити. Вона крутить нам своє кіно, а ми дивимось і захоплюємось. [...] Для того, щоб у дзеркалі щось відображалось, потрібне око. Та не просто око, а розумне око, яке може осмислити побачене...» [3, с.131]. Людина-митець як ретранслятор навколишнього, здатна увіковічнити повсякдення, переосмислити його в художній реальності. Водночас повсякденність такої людини може не бути чимось винятковим і яскравим. Попри все різноманіття матеріалу, залученого автором, у центрі повсякденності залишається людина.

Василь Добрянський до частини роману, де дія відбувається в сучасності, додає кілька образів, які надають повсякденності загадкового забарвлення. Окрім художника Никифора Гриценка, насамперед, це образ старого вчителя історії Миколи Шепітька, вбивство якого й стає зачином сюжету. У провінційному містечку Пригорщ час тече поволі, але вбивство співпадає з буревієм, який вривається у неквапне повсякдення містян: «Повалені дерева й обламані гілки перегородили тротуар. Люди, кваплячись, обходили

їх по проїжджій частині, де повільно рухався транспорт – дрібне гілля тяглося за колесами. Рекламний щит прального порошку зірвало зі стенду, де колись висіли кіноафіші, і викинуло на кіоск із газетами. Уламки магазинних вивісок валялись у снігу. Земні тороси хвойних гілок, обламаних з ялин і сосен, вітер накидав біля знаку пішохідного переходу до пошти» [3, с. 105]. Оцей паралелізм урбаністичного пейзажу та стану душі Іллі Коберника, пов'язаного зі вбивством, перегукується з історією кармелітського монастиря, легендою про напад турків і появою містичного персонажа – відьми Сухої Христі. Кармелітський монастир є топомом, що поєднує обидві сюжетні лінії роману – там перебуває шевальє Ричард Нантейль в часи Котляревського, і саме з цим місцем Іллі Кобернику доводиться познайомитися під час розслідування.

Повсякденність міста – це не тільки звичний уклад життя його мешканців, топоси й впізнавані маркери побуту, але й історія, легенди, що передаються з покоління в покоління, вриваючись потім у сні сучасників з колективного підсвідомого, як це сталося з головним героєм роману. Йдеться про містичну появу в його снах Сухої Христі, яка стає повсякденням Іллі Коберника, живе в його снах: «А темна, неповоротка, проте всюдисуща, чіпка сила – без образу й лиця, немов лялька-мотанка, що чіпалась йому до ніг і не давала можливості злетіти, втекти. Ця баба-мотанка шипіла, ніби зимова поземка, що її звати Суха Христя. Вона переслідувала його скрізь. Про щось сповіщала, але він не міг розібрати» [3, с.41].

Важливим є й змалювання повсякденності Миколи Шепітька, з якою читач разом зі слідчим знайомиться вже після вбивства цього персонажа. Для відтворення повсякденності мертвого героя Василь Добрянський змальовує інтер'єр пропахлого яблуками помешкання старого, що є промовистішим за багатослівні розповіді про вчителя: «Велика кімната, де жив учитель Шепітько, була вщерть забита книгами. Старі й нові, читані й перечитані, порвані і підклеєні, з потертими обкладинками і зжовклим папером, вони юрмились і височіли скрізь: на столі й під столом, на підлозі і навіть на ліжку. Книгу наповнювали кімнату і, здавалось, робили її меншою. Їм не вистачало місця й вони поперебігали на ганок і в кухню. Стоси палітурок могли служити замість крісел. Чоловік ошаліло колекціонував букіністичні видання, наче хотів їх врятувати від забуття. Часто в тих книгах все вже втратило актуальність, але не для історика. «Під стіною детектив побачив стоси «Великої радянської енциклопедії» і взяв верхній том. Статті про Сталіна, Єжова, Ягоду були акуратно заштриховані чорним чорнилом. Цензура працювала постфактум» [3, с. 53]. Така пристрасть до колекціонування й читання книг не була зрозумілою для оточуючих, тому повсякдення старого багатьох дивувало, попри його розум і знання.

Також відбуваються розмови в ході слідства з родичами померлого, з колегами і учнями, що т додають штрихи до характеристики повсякденності Миколи Шепітька. Спосіб життя вчителя був неприйнятним для більшості сучасників, для родичів, незрозумілим для поліцейського: «Для капітана Коберника вчитель історії Шепітько був звичайною сірою людиною, яка тихо проживала у приміщенні зі старими, покритими полусканою фарбою вікнами, слухала вітряними ночами скрегіт і шум у саду й так невдало використала життя, що дається один раз, – загинула під мостом у крижаній воді. У нього в кімнаті навіть телевізора не було. Одні книги, навала книг, що окупували житло. «Сірий труп, що втік із музею мадам Тюссо до патологоанатома Мирона Луканя, – уточнив із професійною прохолодою капітан. – Без жодного інтелекту. Оце все, що я про нього знаю» [3, с.63]. Нерозуміння і неприйняття однією людиною повсякденності іншої тут наочно демонструється у міркуваннях капітана, який говорить про людину як про труп, недооцінюючи ні учительської діяльності, ні прагнення історика зберегти найціннішу для нього річ – книги. Людина неординарна, невизнана оточуючими, бо Микола Шепітько мав непростий характер, є ще однією ланкою, яка пов'язує кілька епох з допомогою книги (прижиттєве видання Івана Котляревського).

Прийом змалювання повсякдення минулого героя, включення вставного елемента в художнє полотно твору здійснено за допомогою опису повсякдення дитинства Нантейля. Картини, які постали в уяві дорослого чоловіка, є фрагментами повсякдення його дитинства: подвір'я тітки Лу, купка зозулястих курей, кіт Чорний Хвіст, віслюк Мамед, поросята, пара коней, наймані слуги Грегори й Береніка та їх стосунки, служба в церкві і перше кохання, юна Фаб'єна. Сцени побутописання переростають у сцени повсякдення, бо автор описує почуття героя, його емоції, переживання, прокладаючи місточки між минулим і сучасним, додаючи проєкцію почуттів на кохання і пристрасть дорослого Ричарда. Картини повсякдення сільського життя з власного дитинства Нантейль пригадує в ніч кохання на постоялому дворі, а потім, іще раз, коли перебуває на іншій землі, бачить інших селян, але уклад їх життя, повсякдення людей «Землі Драконів» настільки схоже, що він наче потрапив у своє власне сільське дитяче повсякдення: «Нантейль якось, блукаючи по хутору, зазирнув у простору клуню і перевірів, чи нема там січкари з великим колесом. Якщо є січкаря, то мають бути Береніка Кольбер і Грегори Карно, які біля неї пораються, а потім займаються коханням у сні» [3, с.330].

Повсякденність окремих людей, це і наполеонівські будні, і життя шевальє Нантейля та його компанії, життя поліцейського і старого шкільного вчителя та інших персонажів роману. Така, на перший погляд, мозаїчна картина повсякденності героїв складає повсякденність епохи, повсякденність «палаючої Європи». Власне поєднати цей строкатий світ в єдину систему стало можливо завдяки введенням ланки, яка єднає два часові пласти у тексті, – постаті Івана Котляревського та його твору «Енеїди».

Химерна постать незримо існує в тексті, письменник присутній тільки опосередковано: в згадках Наполеона, листах і розповідях персонажів. Проте при цьому Котляревський постає вагомою, навіть доленосною, постаттю у повсякденні більшості героїв роману. Водночас зі слів сучасника Івана Петровича

Котляревського, генерала Дотішампа, бачимо повсякдення не письменника, а офіцера: «Ми з Котляревським недовго разом служили – менше двох років. Одного разу я його врятував з-під суду. Тоді ще в чині прапорщика він відкликав на дуель поручика Вербицького. За те, що той образив його кохану дівчину-кріпачку із Золотоноші. Котляревському кулею відірвало погон з плеча, а поручик назавжди залишився калікою. Я забрав Івана Петровича до себе інспекторським ад'ютантом Дністровської і Кримської інспекції кавалерії. Тільки згодом дізнався, пан капітан пише вірші» [2, с.329].

Епізоди, в яких йдеться про Івана Котляревського нечисленні, але в них також постає повсякдення письменника і те, як він впливає на повсякдення епохи. Вторгнення «Енеїди» [7] у світ французів 18 ст. кардинально змінює долі десятка людей, змінює їх звичайний життєвий уклад, руйнує повсякдення завдяки зацікавленню Наполеона цією книгою. Знахідка прижиттєвого видання «Енеїди» Івана Котляревського старим вчителем на зламі віків XX–XXI також має карколомні наслідки для долі багатьох людей, стає фактором морального вибору, але вже не капітана Котляревського, а наших сучасників.

Повсякденність у романі Василя Добрянського «Вибір капітана Котляревського. Нотатки про палаючу Європу» містить як побутописання, так і охоплює культурні коди кількох народів, у творі повсякденність виявляється на різних рівнях тексту. Саме змалювання повсякденності уможливорює не тільки сприйняття епохи, надто, коли йдеться про часи Наполеона і Котляревського, але й усвідомити роль особистості в рушійних процесах культури і політики, є і прийомом увиразнення психологічного портрета героя в художньому творі. Повсякденність постає як частина хронотопу роману, виходить за межі простого відтворення місць, де бувають герої. Завдяки мотиву подорожі героїв, характерному для пригодницького роману, автор змалював повсякденність панорамно, проектуючи на різні верстви населення, залучаючи культурні коди багатьох народів Європи.

Література

1. «Історія повсякденності: теорія та практика»: матеріали Всеукр. наук.конф. [Упоряд.: Лукашевич О.М., Нагайко Т.Ю.]. Переяслав-Хмельницький, 2010. 246 с
2. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. Москва, 1986. 445 с.
3. Добрянський В. Вибір капітана Котляревського. Нотатки про палаючу Європу. Харків: Фоліо. 347 с.
4. Ильин И.А. Путь к очевидности. Москва, 1993. 448 с.
5. Капкан М. В. Культура повседневности: [учеб. пособие]. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2016. 110 с.
6. Кнабе Г.С. Материалы к лекциям по общей теории культуры и культуре античного Рима. Москва, 1993. 527 с.
7. Котляревський І. П. Енеїда на малоросійській мові перекладена І. Котляревським. – Санкт-Петербург: Ізд-вом М. Парпури, 1798. 176 с.
8. Лотман Ю.М. Беседы о русской культуре. Санкт-Петербург: Искусство, 1994. 670 с.
9. Лотман Ю. М. Семиосфера. Статьи. Исследования. Заметки (1968 – 1992) Санкт-Петербург: Искусство, 2000. 704 с.
10. Струкова Т.Г. Повседневность и литература. Научно-философский анализ повседневности: Проблемы и перспективы развития в XXI веке. Воронеж: Воронеж. гос. пед. ун-т, 2010. С. 141–158.
11. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию. Санкт-Петербург : ТОО ТК "Петрополис". 1998. 432 с.
12. Ясперс К. Про сенс історії (фрагменти) /пер. А. Гордієнка. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. Київ: Ваклер, 1996. С. 183–210.

References

1. «Istoriya povsjakdennosti: teorija ta praktyka»: materialy Vseukr. nauk.conf., [Uporjad.: Lukashevych O.M., Nahajko T.Ju.]. Perejaslav-Khmeljnyckij, 2010. 246 s.
2. Bakhtin M.M. Estetyka slovesnogho tvorčestva. Moskva, 1986. 445 s.
3. Dobrjanskyj V. Vybir kapitana Kotljarevskogho. Notatky pro palajuchu Jevropu. Kharkiv: Folio. 347 s.
4. Iljin Y.A. Puti k ochevydnosti. Moskva., 1993. 448 s.
5. Kapkan M. V. Kultura povsednevnosti: [ucheb. posobie]. Ekaterinburg : Izd-vo Ural. un-ta, 2016. 110 s.
6. Knabe G.S. Materyaly k lekcyjam po obshhej teorii kuljture i kuljture antichnogho Rima. Moskva., 1993. 527 s.
7. Kotljarevskij I.P. Enejida. Sankt-Peterburg, 1798. 176 s.
8. Lotman Ju.M. Besedy o russkoj kuljture. Sankt-Peterburg.: Iskusstvo, 1994. 670 s.
9. Lotman Ju. M. Semiosfera. Staty. Issledovaniya. Zametky (1968 – 1992). Sankt-Peterburg.: Iskusstvo, 2000. 704 s.
10. Strukova T.Ju. Povsednevnostj i literatura. Nauchno-filosofskij analiz povsednevnosti: Problemy i perspektivy razvitiya v XXI veke: Voronezh, 2010. S. 141–158.
11. Eko U. Otsutstvujushhaja struktura. Vvedeniye v semiologhiju. Sankt-Peterburg : TOO TK "Petropolys". 1998. 432 s.
12. Jaspers K. Smysl y naznachenye istoriy. per.s nem. Moskva: Yzd-vo polyt. lyt. 1991. 527 s.